

Дученко Н. А.*

ПРОФОРІЕНТАЦІЙНА РОБОТА В ШКОЛІ

У статті висвітлено особливості організації профорієнтаційної роботи в Херсонському центрі освіти молоді та дорослих.

Сьогодні Україна прагне, щоб її підготовку кадрів визнавали на світовому ринку праці. Як зазначено в Концепції державної системи професійної орієнтації населення, профорієнтаційну роботу в найповнішому обсязі здійснюють підрозділи Державної служби зайнятості. Однак вагоме значення для розвитку конкурентного ринку праці має проблема професійного самовизначення старшокласників загальноосвітніх навчальних закладів. Успішне вирішення цієї проблеми в основному залежить від позитивних результатів у формуванні особистості майбутнього працівника на всіх етапах його шкільного життя. У сучасному суспільстві молодь не може успішно реалізувати свої соціально-професійні орієнтації без сприяння інститутів системи освіти. Такі заклади не тільки транслюють підростаючому поколінню певний обсяг знань і передають спеціальні вміння, а також і формують життєві орієнтації, установки та трудові навички, зокрема – вибір майбутньої професії, продовження освіти й професійну підготовку. Таким чином, одним із пріоритетних завдань сучасної системи освіти є організація роботи з учнівською молоддю щодо усвідомленого професійного самовизначення.

Проблеми профорієнтаційної роботи в Україні в різні періоди розглядалися багатьма дослідниками: І. Бехом, Г. Левченко, Є. Клімовим, І. Назімовим, В. Симоненком, Б. Федоришиним, В. Ярошенком, Н. Мурановою, Н. Отрощенко та ін. [1].

Мета статті – висвітлення системи профорієнтаційної роботи з учнями в Херсонському центрі освіти молоді та дорослих Херсонської міської ради.

В основу профорієнтаційної діяльності покладено такі принципи:

- комплексний характер профорієнтаційних послуг: організація профорієнтаційної діяльності повинна здійснюватись в соціально-економічному, психолого-педагогічному, медико-фізіологічному та професійному напрямках для забезпечення різнобічної готовності молоді людини до вибору професії;
- узгодження інтересів особи та суспільства через ринок праці;
- діяльнісний підхід до визначення професійної придатності;
- рівні можливості отримання профорієнтаційних послуг громадянами України та громадянами іноземних держав, з якими укладено відповідні угоди, незалежно від місця роботи чи навчання, віку, статі, національності, релігійних переконань;

* © Дученко Н. А.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

– доступність професійної та іншої інформації стосовно можливостей вибору чи зміни професії, форм навчання та працевлаштування;

– добровільність і безкоштовність отримання профорієнтаційних послуг усіма групами населення на гарантованому державному рівні;

– конфіденційний і рекомендований характер висновків профконсультацій і профдобору, додержання працівниками профорієнтаційних норм професійної етики;

– взаємозв'язок школи, сім'ї, виробництва і громадськості в здійсненні профорієнтаційних заходів;

– систематичність і наступність у профорієнтації [4, с. 27].

Важливою умовою ефективності профорієнтаційної роботи є проведення означеної діяльності з дітьми дошкільного віку та учнівською молоддю. Система профорієнтаційних справ дозволить всебічно ознайомити учнів зі світом професій, усвідомити важливе значення кожної з них та необхідність правильного вибору.

У сучасних наукових і нормативно-методичних документах вирізняються різноманітні підходи щодо структурного складу профорієнтації:

1) *триетапна* структура профорієнтації Д. Тхоржевського містить профосвіту, профконсультацію й працевлаштування;

2) *чотирикомпонентна* (Б. Федоришин) передбачає організаційно-функціональну, логіко-змістовну, особистісну й управлінську підсистеми;

3) *семикомпонентна* (В. Васильков): профосвіта, профвиховання, профактивація, професійна психодіагностика, профконсультація, профвідбір, профадаптація [5].

Профорієнтаційна робота з учнями – один із головних аспектів виховної роботи, спрямованої на підготовку учнів до свідомого вибору професії, визначення свого місця у суспільстві. У школі профорієнтаційну роботу з учнями проводять класні керівники, вихователі, бібліотекарі, педагоги-організатори, керівники гуртків у позакласний час. Така робота організовується з урахуванням вікових та індивідуально-психологічних особливостей учнів (вихованців), їхніх нахилів, інтересів, задатків та готовності до певних видів діяльності й рівня сформованості учнівського колективу.

Особливість позакласної виховної роботи полягає в добровільній участі у ній (учні обирають профіль занять за інтересами), суспільній спрямованості (зміст діяльності відповідає потребам суспільства, відображає досягнення науки, культури, мистецтва), ініціативності, самодіяльності учнів (врахування бажання дітей, їх пропозицій). Цікаво організовані виховні справи, добре спланована робота гуртків за інтересами особливо розвивають здібності дітей, їх творчу активність.

У нашому закладі вже багато років працює профорієнтаційний центр, який надає профорієнтаційні послуги нашим

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

учням та учням із інших шкіл міста Херсона.

Основними напрямками роботи є:

1. Профорієнтація.
2. Профдіагностика.
3. Профконсультація.
4. Профадаптація.
5. Профінформація.

Профорієнтація – це довготривалий, до певної міри незворотний процес оволодіння особистістю тою чи іншою професією. Психолог забезпечує організацію профдіагностики – важливого способу глибинної оцінки і самооцінки особистості, прогнозування стану нахилів і поведінки, засобу професійного вибору і відбору.

Професійна консультація являє собою сукупність організованих і обґрунтованих дій, основною метою яких є виявлення індивідуально-психологічних і психофізіологічних особливостей особи, що вибирає відповідну професію. Такі дії найбільш ефективні у тих випадках, коли вони організовані з урахуванням вікових і освітніх рівнів і якщо до цих дій залучені учителі і батьки.

Професійна інформація являє собою процес ознайомлення відповідного контингенту учнів з конкретними професіями і спеціальностями, з вимогами, які ставляться до людини, яка прагне отримати відповідну професію. Одночасно йде ознайомлення із закладами, де можна одержати дану спеціальність і місцями можливого працевлаштування. Основна мета цієї роботи – створення необхідної інформаційної основи для підготовки кожного учня до свідомого вибору певної професійної діяльності [4, с. 15].

Бесіди, пов'язані з профорієнтацією, проводяться підготовленими профконсультантами – психологами і педагогами, медиками.

За допомогою різних профдіагностичних методів профконсультація визначає і вказує учню важливіші для його майбутньої професійної діяльності особливості його особистості і на цій основі дає йому науково обґрунтовані рекомендації щодо вибору професії.

Ураховуючи психологічні та вікові особливості учнів, профорієнтаційна робота з учнями у позакласний час організовується поетапно:

- початковий етап (1–4 класи);
 - пізнавально-пошуковий етап (5–7 класи);
 - базовий етап (8–9, 10–11 класи) [6].
- Але сьогодні вибір майбутньої сфери професійної діяльності в більшості старшокласників ґрунтується на:
- обмежених знаннях і поверхневому уявленні про себе й світ професій, праці;
 - рекомендаціях і матеріальних можливостях батьків;
 - інформації із засобів мас-медіа, рекламних компаній, що

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

не враховують принципи та підходи професійного самовизначення особистості.

Саме тому покликання школи – розширити уявлення учнів про світ професій, підготувати молоду людину до життя, до праці. У зв'язку з цим проблема вибору професії посідає значне місце в усій роботі школи.

Але не можна забувати і про батьків старшокласників. Подолати суперечності між суспільними потребами і запитами сімей щодо професійного самовизначення їхніх дітей-старшокласників стає можливим шляхом розгортання роботи школи з педагогічної підготовки батьків, яка має враховувати, з одного боку, характер, здібності та схильності конкретного учня, можливості його родини; з іншого – тенденції розвитку сучасного суспільства, яке потребує професійно-мобільних працівників, здатних організовувати та розвивати власну справу, схильних до постійного розвитку і підвищення своєї кваліфікації. Тому наш заклад завжди тісно співпрацює з батьками старшокласників щодо їх професійного самовизначення [9].

Метою та завданням цієї діяльності є:

- ознайомлення батьків зі світом професій, правилами їх вибору;
- забезпечення розвитку у дітей професійно-важливих якостей;
- акцентування батьків на вироблення у дітей настановлення на власну активність і самопізнання як основу професійного самовизначення.

У літній період під час оздоровчої кампанії у Центрі працює літній профорієнтаційний табір. Учні з інших шкіл мають змогу відвідати різноманітні майстер-класи: майстер класи з перукарського мистецтва, манікюрного, кухарської справи, прийняти участь у психологічних тренінгах, переглянути фільми профілактичного характеру з подальшим їх обговоренням. Усе це дає змогу учням краще пізнати себе, професійні вимоги, розкрити свій потенціал.

Робота з підготовки учнів до свідомого вибору професії здійснюється за заздалегідь розробленим планом. План профорієнтаційної роботи є необхідним інструментом керування цією важливою сферою діяльності школи і ґрунтується на глибокому знанні завдань, що стоять перед педагогічним колективом, а також визначає оптимальні умови і способи реалізації системи заходів профорієнтаційного характеру, терміни виконання конкретних задач і їхніх виконавців. Оскільки головна мета профорієнтаційної роботи в школі полягає в підготовці учнів до свідомого вибору професії, планування цієї роботи направлене насамперед на досягнення зазначеної мети [2].

План профорієнтаційної роботи розкриває зміст діяльності кожної ланки: загальношкільні заходи, робота психолога школи, класного керівника, учителів-предметників, дитячих організацій, шкільної бібліотеки, медпрацівника школи, батьківського

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

комітету. Питання профорієнтації розглядаються на педагогічних радах, методичних об'єднань. Профорієнтаційна робота не може зводитися до окремих заходів, тому завдання адміністрації – планування системи профорієнтаційної роботи. При плануванні системи профорієнтаційної роботи в школі враховується наступне: 1) у планованих заходах (як навчальних, так і виховних) відображені завдання професійної орієнтації; 2) усі ланки шкільного колективу повинні бути залучені в профорієнтаційну роботу; 3) вживаються заходи для підвищення рівня знань учителів, необхідних їм для успішного проведення роботи профінформаційного, профконсультаційного характеру [8].

Ефективність організації профорієнтаційної діяльності полягає у використанні педагогами та психологами активних форм та методів роботи. Залежно від мети, завдань та змісту їх поділяють на:

– діагностичні, спрямовані на вивчення особистості учня, його інтересів, нахилів, здібностей з метою виявлення їх відповідності обраній професії;

– інформаційно-просвітницькі, у ході яких вихованцям розповідається про канали працевлаштування, умови прийому на роботу і навчання, надається інформація про світ професій та вимоги, які ставляться до людини.

Для проведення діагностування використовується комплекс діагностичного інструментарію, серед якого можуть бути анкети, опитувальники, тести, фокус-інтерв'ю тощо. Зазвичай діагностування проводить психолог або профконсультант.

Перелік психодіагностичних методик, які використовує шкільний психолог при проведенні профорієнтаційної роботи з учнями:

1. «Анкета інтересів».
2. «Карта інтересів – модифікована методика А. Є. Голомштока».
3. «Диференційовано-діагностичний опитувальник (ДДО) за Є. Клімовим».
4. «Питальник професійної готовності (ППГ) за Л. Кабардовою».
5. Методика «КОС-1».
6. Методика «КОС-2».
7. Методика Д. Голанда.
8. «Структура мотивації трудової діяльності» К. Замфир.
9. «Вивчення рівня задоволення своєю професією та різними сторонами професійної діяльності» (Н. Н. Журін, Є. П. Ільїн, 1997).
10. Теппінг-тест (олівцева проба).
11. Вивчення інтересів та схильності дітей.
12. Вивчення актуальних потреб та нахилів дитини.
13. Орієнтації на анкета Б. Басса.
14. «Професійні переваги» (В. Д. Федоров).
15. Анкета для визначення інтересів учнів.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

16. Методика «Методи вибору професії» Б. Ф. Федоришина.
17. Вивчення професійних переваг (Л. П. Кабардов).
18. Агресивність у відношеннях (А. Ассингер).
19. Активуюча профорієнтаційна методика (Н. Пряжников).
20. Вивчення професійних намірів старшокласників (Л. М. Фрідман, Т. А. Пушкіна, 1988).
21. Анкети для батьків.
22. ММРІ та інші.

Після проведення діагностичних процедур плануються заходи щодо навчання педагогів, учнів та батьків.

Тематика лекцій (методичних об'єднань, педагогічних рад, семінарів-практикумів тощо) для педагогів:

1. Механізми підвищення продуктивності педагогічної праці.
2. Література з профорієнтації та методики її опрацювання.
3. Організація професійної пропаганди провідних і масових професій.
4. Формування учнів правильного розуміння сутності професійного самовизначення.
5. Проектна діяльність як технологія профорієнтаційної роботи.
6. Формування у учнів правильної мотивації вибору напряму професійної діяльності тощо.

Тематика профорієнтаційних консультацій для батьків:

1. Обговорення у сім'ї індивідуальних траєкторій професійного становлення дитини.
2. Організація екскурсії на роботу до батька (матері, бабусі, дядька, тітки)
3. Залучення дітей до фізичної праці – об'єктивна умова їх працелюбності.
4. Види мотивів у виборі професій: навчально-пізнавальні, мотиви самоосвіти, соціальні.

Тематика профорієнтаційних заходів для учнів:

1. Застосування знань з математики у професіях токаря, програміста, інженера, конструктора.
2. Що означає правильно обрати професію?
3. Як готувати себе до майбутньої професії.
4. Здоров'я і вибір професії.
5. Рівень освіти і вибір професії.
6. Як вберегтись від безробіття?

Форми проведення заходів використовуються різноманітні, а саме: ситуаційно-рольова гра, інсценування, екскурсія на підприємства, віртуальна екскурсія, калейдоскоп, уявна подорож, творчий конкурс, моделювання життєвих ситуацій, виставка творчих робіт, школа професійної майстерності, презентація професій, місто веселих майстрів, прес-шоу, зустріч із людьми різних професій, ярмарки професій, акція, театральна вистава, майстер-клас, анкетування, тестування, мультимедійні проекти, конверт дружніх питань, тренінг, професійна вітальня, колаж,

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

диспут, брифінг, моделювання розвивально-виховних ситуацій, агітбригада, тематичний діалог, інтернет-подорож, інтернет-форум.

Ураховуючи те, що профорієнтаційна робота є відправною точкою професійного вибору, Центр освіти підтримує інформаційний зв'язок з міськими та обласним Центрами зайнятості, профтехучилищами, вищими навчальними закладами, підприємствами міста та за бажанням навчальних закладів організовує екскурсії.

Функція контролю за результатами профорієнтаційної діяльності проявляється у формах проміжного та кінцевого контролю. Важливою умовою контролю є порівняння запланованих результатів з отриманими. Алгоритм реалізації функції:

- збір інформації про стан профорієнтаційної діяльності;
- вивчення інформації про процеси та результати діяльності;
- діагностика та оцінювання процесів профорієнтаційного розвитку учнів в освітньому процесі;
- експертиза досягнення цілей профорієнтаційної діяльності школи, вчителя, учня;
- оцінювання ефективності стратегій, успіхів і прорахунків у діяльності;
- регулювання якості профорієнтаційної діяльності [1, с. 22].

Вибір професії для кожної молодої людини – це вибір свого місця в житті, подальшого шляху навчання і праці. Без перебільшення можна сказати, що для випускників загальноосвітньої школи – це завжди проблема номер один. Профорієнтаційна робота повинна здійснюватися на всіх вікових етапах, але саме період ранньої юності є найбільш сензитивним для формування готовності учня до професійного самовизначення. Таким чином, для правильного вибору професії учням потрібна допомога. Профорієнтація дозволяє дітям отримати необхідну інформацію, а компетентні дорослі, які керують цим процесом, допомагають у формуванні професійних і соціальних навичок учнівської молоді, використовуючи при цьому різноманітні інноваційні технології, методи, форми проведення. Уся ця системна, кропітка робота стимулює активну життєву позицію старшокласників.

Профорієнтаційна робота повинна служити одній меті – активізувати учня, сформувати в нього прагнення до самостійного вибору професії з урахуванням отриманих знань про себе, своїх здібностях і перспективах їх розвитку. У цьому йому повинні допомогти батьки, учителі та шкільний психолог, спеціалісти центру зайнятості, громадські та державні установи.

Література:

1. Бондар О. Управління профорієнтаційною діяльністю // Директор школи. – липень 2014. – № 13–14. – С. 21–24.
2. Жемера Н. Сутність та особливості процесу професійного самовизначення учнів старших класів // Трудова підготовка закладів освіти. – 2002. – № 4. – С. 26–30.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

3. Закатнов Д. А. Психолого-педагогические основы профессионального самоопределения школьников // Научные записки Нижнего государственного педагогического университета им. М. Гоголя. Психолого-педагогические науки № 2. – Нижний, 2001. – С. 26–31.
4. Зінченко В. П., Янцур М. С. Теорія і практика розбудови системи професійної орієнтації в сучасних умовах // Оновлення змісту і методі психології освіти та професійної орієнтації. – Вип. 4, 1998. – С. 4–15.
5. Професійна діагностика / Упорядник Т. Гончаренко. – К. : Ред. загальнопед. газ., 2004. – 120 с.
6. Сабадаж Ж. Профільна освіта старшокласників // Завуч. – 2005. – № 17–18. – С. 42–46.
7. Сахаров З. Ф., Сезанов А. Д. Профессиональная ориентация школьников. – М. : Просвещение, 1982. – 192 с.
8. Хавир П. А. Психология профессионального самоопределения в ранней юности. – М., 1981. – 96 с.
9. Хромова О. Л. Методичні рекомендації. Робота школи з педагогічної підготовки батьків до професійного самовизначення старшокласників // Класний керівник. – 2013. – № 13–14. – С. 4–12.

Козар О. О.*

КОМУНІКАТИВНА СПРЯМОВАНІСТЬ УРОКІВ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

У статті окреслено шляхи посилення комунікативної спрямованості уроків розвитку мовлення в початкових класах. Основна увага приділяється роботі з текстом як засобом формування вмінь у всіх видах мовленнєвої діяльності, ситуативним завданням на основі спеціально підібраних текстів, розглядаються основні напрями роботи над розширенням словника учнів.

Актуальність дослідження зумовлюється концептуальними положеннями Державного стандарту початкової освіти, що передбачають поряд з лінгвістичною підготовкою набуття дітьми достатнього особистісного досвіду, культури спілкування і співпраці в різних видах діяльності. У програмі з навчання грамоти зазначено, що курс української мови – важлива складова змісту початкової освіти, оскільки він виступає засобом опанування всіх інших шкільних дисциплін, а не тільки окремого навчального предмета, метою якого насамперед є розвиток умінь і навичок усного мовлення, поглиблення знань щодо усного і писемного, діалогічного й монологічного мовлення, особливостей висловлювань, обумовлених їх комунікативними завданнями й ситуацією спілкування. актуальність теми зумовлена новими завданнями, що поставлені перед сучасною школою, – формування в учнів умінь самостійно будувати усні й письмові висловлювання різних жанрів, які необхідні їм у процесі навчання і майбутньої діяльності. Актуальність визначається і потребою сучасної початкової школи, оскільки проблема збагачення словникового запасу завдяки ілюстративному матеріалу визначає формування мовно-національної свідо-

* © Козар О. О.